

LANGTIDSPLAN FOR FORSKNING OG HØYERE UTDANNING

Norsk Tjenestemannslag (NTL) har følgende innspill til langtidsplanen for forskning og høyere utdanning.

Kunnskap er en viktig kilde til innflytelse og bidrar til at hvert enkelt menneske aktivt kan delta i samfunnet. Utdanning og forskning er grunnlaget for videreutvikling av demokrati og velferd, og lik rett til utdanning er derfor et grunnleggende demokratisk prinsipp. Derfor mener NTL at overordnet styring og finansiering av utdannings- og forskningssektoren skal være et offentlig ansvar. Prioriteringer skal gjøres på bakgrunn av samfunnets behov og ikke underordnes kommersielle hensyn. Universitetene og høgskolene må fortsatt være demokratisk styrte statlige forvaltningsorgan, slik at de kan ivareta sine samfunnsoppdrag i form av forskningsbasert undervisning, forskning og formidling. Finansieringen må støtte opp under den frie forskningen og ikke gjøres avhengig av konkurranse eller næringslivets prioriteringer.

NTL registrerer med glede at Regjeringen hever ambisjonene for å bygge gode forsknings- og utdanningsmiljøer. Langsiktighet må bygges inn i finansieringsordninger, virkemidler og prioriteringer og er viktig både for universiteter, høgskoler og forskningsinstitutter. Det må legges til grunn for et godt samspill mellom langsiktig forskning og forskning på identifiserte problemstillinger. NTL krever at bevilgende myndigheter gir forskning et økonomisk løft med sikte på at Norges samlede forsknings- og utviklingsinnsats blir på 3 prosent.

Finansieringssystemet

Langtidsplanen må være økonomisk bindende for Storting og regjering slik at forskningsaktørene kan basere sine langsiktige strategier på den. Som et underlag for planen må alle departementer utvikle sine egne offensive og godt koordinerte FoU-strategier som er forankret i aktuelle samfunnsutfordringer. Planen skal virke som et krafttak for kunnskap og bør derfor inneholde mer enn det som er nevnt i forskningsmeldingen, herunder en konkret plan for hvordan 3 % målet kan nås.

Finansieringssystemet for universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter må ses i sammenheng med de oppgavene disse institusjonene skal løse i samfunnet. Finansieringssystemet for universiteter og høyskoler må bygge opp under faglig baserte strategier for undervisning og forskning. Institusjonene må sikres gode utviklingsmuligheter på grunnlag av tilstrekkelige statlige basisbevilgninger. For at forskningen og undervisningen skal holde høy kvalitet, må institusjonene gis rammebetingelser som stimulerer til og legger forholdene til rette for

forskning. Slike rammebetingelser forutsetter en betydelig økt ressurstilførsel og bevisst satsing på å rekruttere de best kvalifiserte til sektoren. Samtidig sliter mange av forskningsinstituttene med dårlig økonomi, dette styrker NTLs krav om større andel basisfinansiering av forskningsinstituttene.

Den resultatbaserte tildelingen av budsjettmidler i sektoren oppfordrer til stor grad av uproduktiv konkurranse mellom institusjonene og fagpersoner, i motsetning til samarbeid og tverrfaglighet. Når ulike målesystemer styrer ressursene får det konsekvenser helt ned på individnivå i form av usikre ansettelsesforhold, mindre tid til forskning, mindre frihet og mer kontroll. Dette bidrar til en arbeidshverdag preget av mistillit og usikkerhet. For at forskningen og undervisningen skal holde høy kvalitet, må institusjonene gis rammebetingelser som stimulerer til og legger forholdene til rette for forskning og samarbeid på tvers. Slike rammebetingelser forutsetter en betydelig økt ressurstilførsel til hele sektoren.

Universitetenes ansvar for grunnforskningen kan bare ivaretas dersom det finnes en utstrakt forskningsfrihet, sikret gjennom uavhengig finansiering og ved at den enkelte forsker selv får bestemme problemstillingen. For universiteter og høyskoler er det viktig at en størst mulig andel av forskningsmidlene kommer som basisbevilgninger til institusjonene. Dette har særlig betydning for uavhengigheten, omfanget av diversitet og mangfoldet i grunnforskningen. Resultatbasert finansiering av offentlig virksomhet er en vesentlig del av forsøkene på å styre offentlige virksomheter ved hjelp av markedssimuleringer.

NTL mener at finansieringen av sektoren skal skje som basistilskudd. Dette gjelder både for institusjonene som helhet og for undervisnings- og forskningsvirksomheten. I den grad det i det hele tatt skal være resultatbaserte tildelinger må disse begrenses til å være en del av en faglig basert strategi og ikke ha et slikt omfang at de blir styrende for valget av strategi.

Grunnforskning er en særdeles viktig aktivitet ved universiteter og høyskoler. En god og forutsigbar basisfinansiering er spesielt viktig for små institusjoner i sektoren. Disse lærestedene som har et lavt beregningsgrunnlag, få ansatte og relativt sett få studenter får naturlig nok små beløp i kroner og øre ut fra resultatbasert finansiering, selv om beløpet er riktig utregnet ut i fra gjeldende modell. Dette medfører at de resultatbaserte midlene en liten institusjon får vil ikke være tilstrekkelig til å igangsette tiltak innenfor det området som blir belønnet av det samme systemet og vil således heller ikke fungere som insentiv.

En større andel av forskningsmidlene må kanaliseres direkte til institusjonene og ikke gjennom Forskningsrådet eller EU. Den sterke vekten på resultatbasert finansiering har skapt usunn konkurranse som hindrer samarbeid både mellom institusjoner og innen institusjoner. Større andel av midlene i Norges Forskningsråd bør gå til forskning satt i gang av forskerne selv.

NTL krever at en større del av finansieringen gis som basisbevilgning for å gi virksomhetene rom for å gjøre egne strategiske prioriteringer samtidig som den langsiktige grunnforskningen styrkes. Basiskomponenten må økes på bekostning av den resultatbaserte delen. Premiering av elitemiljøer må ikke hindre utvikling av forsknings- og utdanningsmiljøer i hele landet. Den individuelle forskningsretten må sikres.

Rekruttering

Universitetene er storforbrukere av midlertidige tilsetninger, utover lovhjemlede stipendiat og post.doc-stillinger. Dette gjelder både administrative, tekniske og vitenskapelige stillinger. Det er alt for mange som blir gående i årevis på kortvarige kontrakter, ofte knyttet til eksternt finansierte prosjekt. Arbeidsgiveransvaret blir derfor utydelig. Det er uakseptabelt at offentlige virksomheter ikke følger kravene fra Regjeringen om redusert bruk av midlertidig tilsetting. Regjeringen må instruere institusjonene om å følge Tjenestemannslovens bestemmelser om at hovedregelen skal være faste ansettelser, også ved eksternt finansierte prosjekter.

Regjeringen foreslår at innsatsen bør rettes inn og spisses mot noen få, utvalgte områder. Spørsmålet man sitter igjen med er hva som skal gjøres med de områdene som *ikke* blir en del av denne innsatsen. Dette gjelder på den ene siden en rekke universitets- og høyskolefag. På den andre siden gjelder det også instituttsektorens plass i den framtidige forsknings- og undervisningsinnsatsen i Norge. Uten en stor bredde og et mangfold i sektoren å rekruttere fra vil det også bli vanskelig å realisere ønsket om å spisse innsatsen.

Flere fagområder sliter med rekrutteringen. Selv om antall stipendiater har økt, så har antallet undervisnings- og forskningsstillinger økt mer. Rekrutteringen kan sikres gjennom økning i antall Ph.D.-kandidater, men det viktigste tiltaket må være å revurdere kvaliteten i Ph.D.-utdanningen. Gjennom kvalitetsreformen er lengden redusert og innholdet endret. En degradering av kvalitet i utdanningen, etterfulgt av satsing på elitemiljøene vil undergrave det brede tilfanget av kvalitet og de langsiktige forskningsressurser. Likeledes gir den økte satsningen på tverrfaglighet noen utfordringer og særlig i form av manglende basisfinansiering av fagdisiplinene. Det medfører at de tradisjonelle fagdisiplinene får dårligere vilkår mens tverrfaglige, ofte kortvarige, sentre får økte ressurser. Uten fag, ingen tverrfaglighet.

Det er behov for sikring av en felles minimumsstandard for arbeidsforholdene i sektoren. Skal institusjonene kunne tiltrekkes seg de gode kandidatene, kan ikke risikoen ved å gå inn i dette arbeidsmarkedet ensidig bæres av den enkelte ansatte. NTL savner oppmerksomhet mot arbeidstagerperspektivet og er skuffet over den ensidige vektleggingen av konkurranse. Denne vektleggingen vil på lang sikt undergrave mulighet til nettopp det å dyrke fram de fremragende forskningsmiljøene som Regjeringa ønsker skal bidra til utviklingen av kunnskapsallmenningen. NTL mener at den individuelle forskningsretten igjen må tariffestet gjennom avtaler mellom tjenestemannsorganisasjonene og staten. Innholdet i den individuelle forskningsretten må tilpasses ulike institusjoners og miljøers egenart, men også dette må løses i forhandlinger, ikke individuelt.

NTL har forståelse for at regjeringen til en viss grad satser på miljøer som har vist seg særlig kompetente, og at det er viktig å konsentrere forskningsinnsatsen. Samtidig er eliteforskningen avhengig av en bredde som både skal sikre fri forskning, forskningsbasert undervisning og tilfang til elitemiljøene. Dersom man skal spisse midlene ytterligere, er det helt avgjørende at bredden sikres og dette gjøres hovedsakelig med to virkemidler: stor basisbevilging og sikring av arbeidsforhold gjennom kollektive rettigheter

Kvalitet og kompetanseheving

NTL mener det er behov for å gjennomgå konsekvensene av "Kvalitetsreformen". I den sammenhengen er det avgjørende at man ser på rammebetingelsene for å kunne gi et kvalitativt godt undervisningstilbud, herunder prioriteringer av resurser til undervisning og veiledning, og muligheten vitenskapelig ansatte har til å utvikle det pedagogiske tilbudet. Forskningsbasert

undervisning er et viktig prinsipp for å ivareta kvaliteten. Det krever at ansatte får muligheten til å forbedre undervisningen, oppdatere seg og forske innen sine felt, faglig så vel som pedagogisk.

Fusjoner og omorganiseringer preger hele sektoren i dag. NTL er bekymret for om det nasjonale perspektivet på forskning og utdanning ivaretas godt nok i SAK-prosessene. Norge har en lang og stolt tradisjon for et desentralisert utdanningstilbud. Det er svært viktig at den desentraliserte strukturen opprettholdes også i dag for at studenter kan ta utdanning og jobbe samtidig, og for at kompetansen skal benyttes i regionene også etter endt utdanning. Høgskolene har også en uvurderlig betydning for lokalsamfunnene som kunnskaps- og kulturinstitusjoner. NTL er bekymret for at Regjeringas ønske om spissing og profilering som krever tøffe prioriteringer kan føre til at det er vanskelig for institusjonene å opprettholde studietilbud i distriktene. Det er viktig at SAK-midler ikke kun brukes som økonomisk smøring av fusjoner, men også til å styrke enkelte fagmiljøer og institusjoner som oppfyller intensjonen SAK.

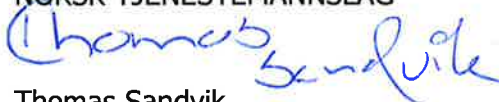
En premiering av elitemiljøer må ikke hindre utvikling av forsknings- og utdanningsmiljøer i hele landet. NTL registrerer at regjeringen krever en effektivisering av sektoren uten å komme med forslag til oppgaver som ikke skal løses eller områder som ikke skal prioriteres. Summen blir en strammere hverdag med mindre ressurser til forskning og undervisning. Samtidig har regjeringen varslet en omfattende strukturendring av høyere utdanning. Dermed gir de institusjonene og de ansatte omfattende merarbeid. I sum fører ikke dette til en satsning på utdanning og forskning, men at man øker innsatsen i toppen ved å kutte i bredden. Dette er en svært kortsiktig strategi for å oppnå de brede samfunnsmålene for forskning og høyere utdanning. Disse kan bety dårligere kår for den frie forskerinitierte forskningen.

Mangfoldet i sektoren er viktig både for næringslivet over hele landet, for forskningen som er tett knyttet opp til mange profesjonsmiljø, og for den brede og mangfoldige rekrutteringen vi trenger til framtidens kunnskapssamfunn.

NTL er glade for at Regjeringa legger stor vekt på at utdanning, kompetansetiltak, forskning og utvikling skal være et hovedvirkemiddel i regjeringens politikk for utviklingen av framtidens offentlige sektorer. Det er behov for nasjonale prosesser for å få til en styrket forskningsinnsats i de kortere profesjonsutdanningene. Samtidig er vi opptatt av at dette må gjøres i samarbeid med praksisfeltet og arbeidsmarkedet, og at offentlige virksomheter må tilføres tilstrekkelig med ressurser slik at de kan prioritere dette.

Med hilsen

NORSK TJENESTEMANNSLAG

Thomas Sandvik
forbundssekretær